

„TURYZM”, 1999, t. 9, z. 1

Andrzej Kowalczyk

PROFESOR ALICJA KOSTROWICKA
JAKO BADACZ I NAUCZYCIEL

Mme LE PROFESSEUR ALICJA KOSTROWICKA
EN TANT QUE CHERCHEUSE ET ENSEIGNANTE

PROFESSOR ALICJA KOSTROWICKA
AS A RESEARCHER AND TEACHER

Profesor Alicja Kostrowicka urodziła się w Warszawie 21 sierpnia 1929 r. Po skończeniu szkoły średniej i otrzymaniu matury rozpoczęła studia geograficzne na Uniwersytecie Warszawskim, które ukończyła w 1953 r. Jeszcze w czasie studiów, wiosną 1950 r., rozpoczęła pracę w Instytucie Geograficznym UW, pracując początkowo w bibliotece, a potem jako pomocnik asystenta. W trakcie swojej kariery naukowo-dydaktycznej Pani Profesor przeszła wszystkie szczeble związane z pracą na uniwersytecie: od asystenta-stażysty (1953–1955), asystenta (1955–1959) i starszego asystenta (1959–1965), poprzez stanowiska adiunkta (1965–1975), starszego wykładowcy (1975–1980) i docenta (1980–1990), aż po stanowiska profesora nadzwyczajnego (1990–1996) i profesora zwyczajnego (od 1996 r.); tytuł profesorski otrzymała w 1993 r.

Profesor Alicja Kostrowicka (podpisująca się w publikacjach na ogół jako Krzymowska-Kostrowicka) rozpoczęła karierę naukowo-badawczą w 1954 r., kiedy to ukazała się drukiem Jej praca magisterska *Franciszek Szwarzenberg-Czerny. Profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego (1847–1917)*. Została ona wykonana pod kierunkiem prof. dr hab. Stanisława Leszczyckiego, który jest przez profesor Alicję Kostrowicką nazywany Jej wieloletnim mistrzem. Opublikowanie pracy magisterskiej w wydawanej przez Instytut Geografii Polskiej Akademii Nauk serii „Prace Geograficzne” nie było w tym czasie czymś rutynowym, co oznacza, że praca magisterska profesor Alicji Kostrowickiej została uznana za pracę o dużych walorach naukowych.

Zainteresowania historią geografii i geografiami historyczną profesor Alicja Kostrowicka kontynuowała w następnych latach, czego dowodem mogą być opublikowane na ten temat prace (por. Wykaz prac profesor Alicji Kostrowickiej – pozycje 3, 4, 10), a przede wszystkim obroniona w 1965 r. rozprawa doktorska *Oddziaływanie sieci kolejowej na rozwój miast Polski w latach 1860–1910* (promotor: prof. dr hab. Stanisław Leszczycki). Przedstawiła w niej wpływ rozwoju przestrzennego sieci kolejowej na rozwój miast, a następnie zajęła się analizą graficznego obrazu krzywych wzrostu liczby ludności w powiązaniu z danymi dotyczącymi ekspansji kolejnictwa. We wnioskach stwierdziła, że nie ma stałego i bezpośredniego wpływu kolei na rozwój miast; zależy on przede wszystkim od wielkości miasta (najwyższą zależność stwierdzono dla miast od 2 do 10 tys. mieszkańców). Stwierdziła ponadto, że dla rozwoju miast miały praktycznie znaczenie jedynie stacje węzłowe, natomiast istnienie w mieście stacji przelotowej lub końcowej nie wpłynęło na wzrost liczby ludności. Należy zwrócić uwagę na fakt, że wśród obszernej literatury (75 pozycji), znaczną część stanowiły trudno dostępne materiały źródłowe oraz literatura w języku niemieckim. Kilkustronicowe streszczenie pracy doktorskiej ukazało się w 1972 r. w języku angielskim w czasopiśmie „Geographia Polonica”, co było pierwszą publikacją profesor Alicji Kostrowickiej w języku obcym (por. Wykaz prac ..., poz. 4).

W początkowym okresie swojej działalności naukowo-badawczej profesor Alicja Kostrowicka opublikowała również prace z zakresu geografii ludności, interesując się zwłaszcza problemem zatrudnienia (por. Wykaz prac ..., poz. 6, 7), jednak już wkrótce Jej pasją naukową stała się geografia turystyki.

Spoglądając z dzisiejszej perspektywy na twórczość profesor Alicji Kostrowickiej należy uznać, że przełomowym rokiem w Jej karierze naukowo-badawczej był 1973 r., kiedy to wspólnie z B. Solińską-Górnicką opublikowała pracę *Ekologiczno-gospodarcza ocena warunków naturalnych na potrzeby rekreacyjnego zagospodarowania rejonu jezior wzdłużskich*. Praca ta była w dużej mierze wynikiem badań prowadzonych w terenie (raport z ich ukazał się już w 1968 r.) i okazała się pierwszą publikacją profesor Alicji Kostrowickiej dotyczącą geografii turystyki. Co warto zauważyć, powstała ona w wyniku współpracy z urbanistą i została wydana przez Instytut Urbanistyki i Architektury. Tym samym profesor Alicja Kostrowicka dołączyła do grona geografów społeczno-ekonomicznych, nie tylko propagujących stworzenie silnych więzi między teorią geografii a praktyką, ale również prowadzenie badań w zespołach interdyscyplinarnych.

Niejako naturalną konsekwencją przyłączenia się profesor Alicji Kostrowickiej do grona geografów wykazujących zainteresowanie prowadzeniem badań w zespołach interdyscyplinarnych oraz zajmujących się problemami istotnymi z punktu widzenia praktyki społeczno-gospodarczej, było znalezienie się w grupie – pochodzących z różnych krajów i reprezentujących różne dyscypliny – ba-

daczy realizujących program badawczy finansowany przez Radę Wzajemnej Współpracy Gospodarczej (program „Ekonomiczne i pozaekonomiczne skutki oddziaływania człowieka na środowisko przyrodnicze”). Poczynając od 1976 aż do 1990 r. profesor Alicja Kostrowicka kierowała komisją pod nazwą „Rola turystyki jako czynnika rozwoju regionalnego” (w której obok specjalistów z krajów RWPG byli eksperci z Jugosławii, Finlandii i Austrii), a w 1978 r. została oficjalnie powołana przez Komitet Wykonawczy RWPG na eksperta naukowego w zakresie przyrodniczych podstaw zagospodarowania turystycznego. Jak wspomina sama profesor Alicja Kostrowicka, ówczesne kontakty z zagranicznymi badaczami (m. in. W. S. Preobrażeńskim) zajmującymi się relacjami między turystyką a środowiskiem (zarówno przyrodniczym, jak i pozaprzyrodniczym) miały duży wpływ na kierunek Jej dalszych badań i legły u podstaw zajęcia się stosowaniem ujęć systemowych w badaniu turystyki (wraz z W. S. Preobrażeńskim i innymi badaczami opracowała koncepcję terytorialnych systemów rekreacyjnych).

Wykorzystując przemyślenia teoretyczne, które zostały opublikowane częściowo już wcześniej (por. Wykaz prac ..., poz. 8, 9, 11–13, 15), jak również na podstawie badań przeprowadzonych w terenie, w 1979 r. profesor Alicja Kostrowicka przedstawiła i obroniła rozprawę habilitacyjną pod tytułem *Terytorialny system rekreacyjny. Analiza struktury i charakteru powiązań*. We wstępie do pracy napisała, że, „zajmowanie się rekreacją – z racji niejednorodnego charakteru rekreacji – wymaga zespołowych badań interdyscyplinarnych”. Deklaracja ta nie powinna dziwić wobec faktu, że już wcześniej Autorka z powodzeniem prowadziła badania wspólnie z przedstawicielami innych dyscyplin naukowych.

We wprowadzeniu do książki wydanej jako publikacja rozprawy habilitacyjnej profesor Alicja Kostrowicka napisała: „w dotychczasowych badaniach nad rekreacją przeważał kierunek redukcjonistyczny nad holistycznym, gdy tymczasem zarysowuje się obecnie bardzo wyraźna potrzeba całościowego spojrzenia na rekreację, czemu redukcjonistyczne podejście siłą rzeczy sprostać nie może”(str. 9). Dzisiaj formułowanie tego typu poglądów jest w geografii czymś oczywistym, jednak 20 lat temu w polskiej – i nie tylko – geografii społeczno-ekonomicznej podejście systemowe nie było powszechnie stosowane i dlatego zacytowane zdanie brzmiało odkrywczo i tak też zostało potraktowane.

Zdaniem Autorki praca została pomyślana jako próba „kompleksowego przedstawienia zjawiska rekreacji w ujęciu systemowym, z uwzględnieniem powiązań przestrzennych, jako podstawowego kwantyfikatora zależności funkcyjnych między składowymi systemu”. Podstawową metodą przyjętą w pracy była metoda analizy macierzy wzajemnych powiązań, oparta na założeniach ogólnej teorii systemów. Z powodu jakościowego charakteru wielu informacji zastosowanie technik bardziej sformalizowanych – np. analizy wieloczynnikowej – nie wchodziło w grę.

W pierwszym etapie badań profesor Alicja Kostrowicka skonstruowała macierz podstawową (teoretyczną), która powstała na podstawie danych z literatury przedmiotu. Została ona następnie zweryfikowana na przykładzie macierzy TSR Wigry (empirycznej), która powstała na podstawie danych zebranych w terenie w latach 1976–1977. Ponadto w pracy zawarto próbę zastosowania dla celów optymalizacji funkcjonowania terytorialnego systemu rekreacyjnego, ekonometrycznego modelu masowej obsługi. Podobnie jak i przy tworzeniu macierzy wzajemnych powiązań, najpierw skonstruowano model teoretyczny, który następnie poddano weryfikacji na podstawie konkretnych danych zebranych dla TSR Wigry.

Jak już wspomniano, punktem wyjścia do dalszych badań był macierzowy model terytorialnego systemu rekreacyjnego, który składał się ze 100 elementów podstawowych. Następnie, na podstawie literatury polskiej, radzieckiej, czechosłowackiej i niemieckiej (wykorzystując zarówno ogólnodostępne publikacje, jak i materiały wewnętrzne zebrane m. in. podczas prac w ramach badań prowadzonych pod auspicjami RWPG) zajęto się wzajemnymi oddziaływaniami poszczególnych komponentów. W ten sposób opracowano „drzewka następstw”, np. w celu oszacowania wpływu wzrostu liczby rekreantów na roślinność.

W dalszej części pracy profesor Alicja Kostrowicka określiła najpierw 41 zmiennych niezależnych wejścia systemu (parametry terytorialnego systemu rekreacyjnego), w tym zmienne niezależne związane z systemami rekreacyjnymi wyższej rangi oraz otoczenie układu (tzn. inne formy gospodarowania na obszarze TSR i w jego sąsiedztwie, oddziałujące na stan i zachowanie systemu). Następnie zajęła się 59 cechami terytorialnego systemu rekreacyjnego, które zostały zgrupowane w kilku podsystemach nazwanych: (1) zasoby rekreacyjne, (2) rekreanci, (3) baza materialno-techniczna rekreacji, (4) obsługa bezpośrednia rekreantów, (5) formy strukturalne ruchu rekreacyjnego oraz (6) elementy struktury przestrzenno-funkcjonalnej terytorialnego systemu rekreacyjnego. Badając wzajemne relacje między elementami tak określonego systemu profesor Alicja Kostrowicka zajęła się określaniem charakteru ich oddziaływania, wyróżniając oddziaływanie: (1) pozytywne, (2) pozytywno-negatywne, (3) negatywne i (4) brak oddziaływania. Po opracowaniu macierzy ogólnej oddziaływań i macierzy dla poszczególnych podsystemów (bloków), w dalszym etapie pracy profesor Alicja Kostrowicka posłużyła się diagramem najmniejszych odległości między blokami TSR.

Przechodząc do części empirycznej badań – dane wykorzystane w rozprawie habilitacyjnej pochodziły z badań w ramach problemu węzłowego 10.2. (grupa tematyczna 09 „Geograficzne podstawy gospodarowania zasobami przyrody”) oraz wspomnianych już badań międzynarodowych w ramach RWPG (temat I.3. „Metodyka ekonomicznych i pozaekonomicznych ocen skutków oddziaływania człowieka na środowisko”) – profesor Alicja Kostrowicka zajęła się rejonem jeziora Wigry, który został potraktowany jako obszar modelowy. Traktując oko-

lice jeziora, jako terytorialny system rekreacyjny (TSR), który jest jednocześnie systemem masowej obsługi turystów, Autorka zajęła się szczegółowo kwestią optymalizacji kierowania TSR na obszarach (podsystemach): „Stary Folwark”, „Mikołajewo”, „Bryzgiel”, „Gawrychruda” i „Słupie”. W wyniku tych badań profesor Alicja Kostrowicka zaproponowała trzy warianty dalszego rozwoju rekreacji w TSR Wigry z uwzględnieniem: (1) optymalnego wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego, (2) optymalnego wykorzystania istniejącej sieci usługowej oraz (3) intensyfikacji rekreacji, przy zachowaniu dotychczasowej struktury przestrzennej. Jednym z ważniejszych wniosków sformułowanych przez Autorkę na podstawie rozważań teoretycznych i badań praktycznych było stwierdzenie, że dla każdego TSR około 20–30 zmiennych ma znaczenie podstawowe („zestaw kanoniczny”), niezależnie od dominacji poszczególnych form rekreacji. Stwierdzenie to – aktualne do dzisiaj – miało bardzo istotne znaczenie, gdyż oznaczało, że dla opracowań wielkoprzestrzennych dotyczących rekreacji na dowolnym terenie, wystarczy poddać analizie wspomniane 20–30 zmiennych, aby móc określić, w jakim kierunku pójdzie rozwój terytorialnego systemu rekreacyjnego. Jednocześnie profesor Alicja Kostrowicka – podkreślając, że dla powstania tzw. opracowań szczegółowych 20–30 zmiennych może być zbyt mało – nazwała pozostałe zmienne „zestawem uzupełniającym”.

Nie bez powodu badaniom, które legły u podstaw rozprawy habilitacyjnej profesor Alicji Kostrowickiej, poświęcono w poniższym opracowaniu tak wiele miejsca. Po pierwsze, praca dotycząca terytorialnego systemu rekreacyjnego Wigry była pierwszą w języku polskim pracą teoretyczno-empiryczną, która w tak szerokim zakresie pokazała istotę koncepcji TSR. Po drugie, od tego czasu profesor Alicja Kostrowicka zaczęła być uznawana za niekwestionowany autorytet w zakresie badań, które potem zaczęto nazywać geoekologią turystyki i rekreacji, a których zasadniczym założeniem było równorzędne traktowanie w badaniach nad turystyką i wypoczynkiem środowiska przyrodniczego i środowiska antropogenicznego. Po trzecie, w niedługim czasie wielu polskich badaczy – głównie zajmujących się przyrodniczymi uwarunkowaniami turystyki i rekreacji – zaczęło stosować podejście zaproponowane w rozprawie habilitacyjnej profesor Alicji Kostrowickiej. Wreszcie po czwarte, wyniki prowadzonych przez nią badań zdobyły szerokie uznanie za granicą, głównie wśród geografów (i nie tylko) czechosłowackich, radzieckich, niemieckich i bułgarskich. Było to możliwe nie tylko dzięki publikacjom w związku z badaniami kontynuowanymi w ramach grupy roboczej RWPG, ale również dzięki artykułom opublikowanym we Francji i Wielkiej Brytanii oraz w materiałach wydanych po konferencji Międzynarodowej Unii Geograficznej, jaka odbyła się w Bańskiej Bystrzycy (por. Wykaz prac ..., poz. 17, 24, 25).

W latach osiemdziesiątych profesor Alicja Kostrowicka opublikowała wiele prac będących wynikiem Jej wcześniejszych badań z zakresu terytorialnych systemów rekreacyjnych (por. Wykaz prac ..., poz. 19, 21–23, 26, 27, 29–31, 36,

41–43) i w związku z pracami w grupie roboczej RWPG (por. Wykaz prac ..., poz. 18, 32 i 33), a także przystąpiła do nowych badań, które zaowocowały ukazaniem się w kilka lat potem książek poświęconych geoekologii rekreacji. W tym czasie profesor Alicja Kostrowicka napisała również trzy artykuły metodologiczne poświęcone bardzo ważnemu z punktu widzenia teorii geografii turystyki pojęciu regionu turystycznego (por. Wykaz prac ..., poz. 21–22, 36). Podsumowaniem trwających kilkanaście lat badań interdyscyplinarnych z udziałem profesor Alicji Kostrowickiej w rejonie jeziora Wigry była publikacja zawarta w numerze 147 „Prac Geograficznych”, w którym Pani Profesor zamieściła trzy rozdziały (por. Wykaz prac ..., poz. 41–43).

Jak wspomniano wyżej, profesor Alicja Kostrowicka już wcześniej interesowała się kierunkiem nazwanym geoekologią turystyki i wypoczynku; w ocenie piszącego te słowa za szczególnie ważny moment należy uznać lata 1985–1986, kiedy to stanęła na czele zespołu badawczego zajmującego się tematem „Rola strefy podmiejskiej Warszawy jako miejsca wypoczynku mieszkańców miasta i województwa stołecznego (w ramach podprogramu CBPB 04.10. „Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego na obszarach zurbanizowanych”). Temat ten był realizowany do początku lat dziewięćdziesiątych, ale pierwsza opublikowana praca teoretyczno-metodyczna poświęcona wspomnianej problematyce ukazała się już w 1988 r. (por. Wykaz prac ..., poz. 38). Obok studiów teoretycznych (por. Wykaz prac ..., poz. 47, 57), profesor Alicja Kostrowicka prowadziła w tym czasie badania terenowe na obszarach modelowych w gminach Konstancin-Jeziorna i Nieporęt, których wyniki zostały głównie opublikowane dopiero po zakończeniu wspomnianego programu (por. Wykaz prac ..., poz. 44, 48–51, 55, 58–60). Jednym z głównych zagadnień interesujących w tym czasie profesor Alicję Kostrowicką była kwestia relacji między charakterem szaty roślinnej a jej przydatnością z punktu widzenia wypoczynku. Zdobyte wówczas materiały empiryczne, poparte szerokim przeglądem literatury, zaowocowały wydaniem w 1991 r. książki *Zarys geoekologii rekreacji*, t. 1. *Oddziaływanie środowiska przyrodniczego na organizm człowieka*. Spotkała się ona z bardzo dużym zainteresowaniem nie tylko geografów i geobotaników, ale również przedstawicieli nauk o kulturze fizycznej. Należy wspomnieć, że wymieniona publikacja szczególnie dużym zainteresowaniem cieszyła się wśród studentów przygotowujących prace magisterskie oraz osób będących w trakcie pisania rozpraw doktorskich i habilitacyjnych. W tym czasie profesor Alicja Kostrowicka przygotowywała drugą część wspomnianej książki (*Zarys geoekologii rekreacji*), która ukazała się w 1995 r.: *Człowiek w środowisku przyrodniczym. Geoekologia zachowań turystyczno-rekreacyjnych*.

W tym miejscu należy wspomnieć, że chociaż na początku lat dziewięćdziesiątych profesor Alicja Kostrowicka była w trakcie pisania książek będących w jakimś sensie podsumowaniem prowadzonych wcześniej badań, z nie mniejszą aktywnością śledziła wpływ transformacji ustrojowych w Polsce na sferę

turystyki i rekreacji, czego rezultatem było opublikowanie dwóch poświęconych temu problemowi artykułów (por. Wykaz prac ..., poz. 53, 66).

Chociaż praca *Zarys geoekologii rekreacji*, t. 2: *Człowiek w środowisku przyrodniczym. Geoekologia zachowań turystyczno-rekreacyjnych* została opublikowana w 1995 r., już wcześniej ukazały się artykuły będące niejako zapowiedzią przemyśleń profesor Alicji Kostrowickiej na temat teoretycznych podstaw geoekologii turystyki i wypoczynku (por. Wykaz prac ..., poz. 61, 62). Wspomniana książka różni się od pierwszej części – wydanej cztery lata wcześniej – znacznie bardziej humanistycznym podejściem. Obok rozdziałów omawiających wpływ zachowań człowieka na środowisko przyrodnicze, Autorka poświęca wiele uwagi motywom zachowań turystyczno-rekreacyjnych, środowisku przyrodniczemu traktowanemu jako obraz kultury, relacjom między przyrodą a systemem wartości itp. Dzięki takiemu podejściu książką zainteresowali się nie tylko przedstawiciele nauk przyrodniczych (jak to miało miejsce w przypadku pierwszej części), ale również filozofowie i reprezentanci innych nauk społecznych (głównie socjologii, psychologii i pedagogiki).

W połowie lat dziewięćdziesiątych zainteresowania badawcze profesor Alicji Kostrowickiej koncentrowały się wokół następujących zagadnień:

- 1) teoria i metodologia geografii turystyki i rekreacji;
- 2) założenia teoretyczne, metodologiczne i terminologiczne ocen interakcji „turystyka–środowisko” (możliwych do zastosowania na obszarach o różnej formie użytkowania);
- 3) rozpoznanie wzajemnych relacji między szatą roślinną a warunkami wypoczynku jakie ona stwarza, uwzględniając również wpływ ruchu turystyczno-rekreacyjnego na przyrodę jako całość;
- 4) geoekologia turystyki i wypoczynku.

Już wkrótce okazało się, że właśnie ten ostatni problem przyniósł profesor Alicji Kostrowickiej kolejny sukces naukowy.

W 1997 r. Pani Profesor wydała kolejną książkę, która z jednej strony nawiązywała tematycznie do obu tomów *Zarysu geoekologii rekreacji*, ale z drugiej strony została wzbogacona o rozbudowane fragmenty dotyczące kwestii teoretyczno-metodologicznych (przede wszystkim rozdz. 7 pt. „Metodologia badań stosowanych w geoekologii turystyki i wypoczynku”). Wydana przez Wydawnictwo Naukowe PWN praca *Geoekologia turystyki i wypoczynku* stanowi bez wątpienia nie tylko podsumowanie badań prowadzonych przez Autorkę poczynając od połowy lat osiemdziesiątych (a może nawet jeszcze z okresu badań empirycznych w regionie wdziedzkim i regionie wigierskim), ale jest również zapowiedzią jeszcze większego zainteresowania się profesor Alicji Kostrowickiej filozoficznymi podstawami geografii turystyki. Wydaje się, że w geografii turystyki – nie tylko polskiej, ale również światowej – nadszedł czas dokonania pewnego podsumowania dotychczasowego dorobku i przejścia do badań podstawowych. Chociaż geografia turystyki ma niekwestionowane osiągnięcia badaw-

cze, to jednak większość badań ma charakter przyczynkowy. Tym samym nawet przez przedstawicieli innych subdyscyplin geografii człowieka, nie mówiąc o ekonomistach czy socjologach, geografia turystyki jest często traktowana jako „uboga krewna”. Dlatego też książkę profesor Alicji Kostrowickiej pt. *Geoekologia turystyki i wypoczynku* należy uznać za kamień milowy polskiej geografii turystyki (można mieć nadzieję, że zostanie ona również przetłumaczona na język angielski) i zapowiedź przejścia geografii turystyki od etapu badań przyczynkowych do etapu polegającego na uogólnianiu zdobytych już doświadczeń i dążeniu do formułowania preteorii.

Jak już wcześniej wspomniano, profesor Alicja Kostrowicka już na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych zaczęła prowadzić badania stosowane, początkowo jako członek dużych zespołów interdyscyplinarnych, a później jako kierownik badań.

Od 1981 r. profesor Alicja Kostrowicka kierowała zespołami badawczymi realizującymi tematy i zadania badawcze w ramach tzw. programów centralnie sterowanych:

- w latach 1981–1985 PR.70. „Metodyczno-przedmiotowe kształcenie nauczycieli w świetle wyników badań nad ich funkcjonowaniem w zawodzie”,
- w latach 1981–1985 PW.11.4. „Modernizacja systemu oświaty w PRL”,
- w latach 1987–1989 CPBP „Szkolnictwo wyższe w procesie kształcenia inteligencji”,
- w latach 1985–1990 wspomnianym już CPBP 04.10. „Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego”,
- w latach 1986–1990 CPBP 08.16. „Kultura fizyczna jako element kształtowania sposobu życia, zdrowia i sprawności fizycznej społeczeństwa”.

W okresie późniejszym była również kierownikiem projektu „Warszawa jako centrum turystyczne”, który został wykonany w 1995 r. na zlecenie Biura Zarządu Miasta Stołecznego Warszawy.

Warto nadmienić, że obok zainteresowania geografiami turystyki, poczynając od początku lat osiemdziesiątych profesor Alicja Kostrowicka opublikowała szereg prac z zakresu dydaktyki geografii (por. Wykaz prac ..., poz. 37, 45, 46, 69), jak również z – pozostającego na pograniczu dydaktyki geografii i geografii turystyki – krajoznawstwa (por. Wykaz prac ..., poz. 28, 35). Tym samym Panią Profesor można uznać za klasycznego nauczyciela akademickiego, który obok interesowania się badaniami teoretycznymi i empirycznymi, duży wysiłek wkłada w kształcenie przyszłych pokoleń.

Poczynając od lat pięćdziesiątych – chwili podjęcia pracy na Uniwersytecie Warszawskim – profesor Alicja Kostrowicka prowadziła zajęcia z wielu przedmiotów, w tym z geografii osadnictwa i zaludnienia, geografii rolnictwa, wstępu do geografii, historii myśli geograficznej, krajoznawstwa i wielu innych. Jednak od końca lat osiemdziesiątych ograniczyła zakres tematyczny prowadzonych przez siebie wykładów do przedmiotów związanych bezpośrednio z geografiami

turyzmu (są to: podstawy teoretyczne geografii turystyki, zasoby i walory turystyczne środowiska przyrodniczego oraz geoekologia rekreacji). Warto w tym miejscu nadmienić, że profesor Alicja Kostrowicka znana jest jako nauczyciel akademicki nie tylko na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych UW (dawniej Instytut Geografii UW), ale również na innych kierunkach, np. w latach 1979–1987 prowadziła wykłady i seminarium dyplomowe z geografii turystyki na Studium Podyplomowym Rekreacji i Turystyki przy ówczesnym Instytucie Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji UW.

Podczas dotychczasowej pracy na Uniwersytecie Warszawskim (do końca 1998 r., chwili pisania niniejszego artykułu) profesor Alicja Kostrowicka wypromowała 172 magistrów oraz dwóch doktorów: mgra Andrzeja Jasińskiego i mgra Leszka Butowskiego. Profesor Alicja Kostrowicka była w tym czasie również recenzentem sześciu rozpraw habilitacyjnych oraz czterech doktorskich. Recenzowała rozprawy habilitacyjne: dra Krzysztofa H. Wojciechowskiego (1986 r., *Problemy percepcji i oceny estetycznej krajobrazu*, Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), dra Andrzeja Matczaka (1992 r., *Model badań ruchu turystycznego. Studium metodyczne*, Uniwersytet Łódzki), dr Danieli Sołowiej (1993 r., *Weryfikacja ocen integralnych atrakcyjności środowiska przyrodniczego człowieka w wybranych systemach rekreacyjnych*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza), dra Iwana Pirożnika (1993 r., *Społeczno-geograficzne tendencje rozwoju i przestrzennej organizacji zagospodarowania turystycznego (na przykładzie ZSRR w latach 1976–1990)*, Uniwersytet Jagielloński), dra Andrzeja Kowalczyka (1995 r., *Geograficzno-społeczne problemy zjawiska „drugich domów”*, Uniwersytet Warszawski) oraz dr Elżbiety Dziegieć (1995 r., *Urbanizacja turystyczna terenów wiejskich w Polsce*, Uniwersytet Jagielloński). Była ponadto recenzentem rozpraw doktorskich: mgra Andrzeja Kowalczyka (1986 r. *Społeczno-przestrzenne uwarunkowania potrzeb wypoczynkowych i sposobów ich realizacji na przykładzie Płocka*, promotor prof. dr hab. S. Otok, Uniwersytet Warszawski), mgr Iwony Sagan (1991 r. *Przemiany społeczności lokalnych a charakter procesów uprzemysłowienia w powojennej Polsce*, promotor prof. dr hab. B. Jałowicki, Uniwersytet Warszawski), mgra Nabila Zaal Hawamdeha (1997 r. *Tourism in Jordan (Resources, Present Realities, Perspectives for Future)*, promotor dr hab. A. Kowalczyk, Uniwersytet Warszawski) oraz mgr Jolanty Latosińskiej (1997 r. *Przestrzeń urlopowo-wakacyjna pracowników wyższych uczelni Łodzi*, promotor prof. dr hab. S. Liszewski, Uniwersytet Łódzki). W 1983 r. A. Kostrowicka była również recenzentem rozprawy na stopień kandydata nauk geograficznych dra Nikołaja S. Mironienko (Wydział Geografii Uniwersytetu im. Łomonosowa w Moskwie).

Profesor Alicja Kostrowicka opiniowała 11 wniosków o zatrudnienie na stanowisku profesora nadzwyczajnego na prośbę Rad Wydziałów: Geografii i Studiów Regionalnych UW, Biologii i Nauk o Ziemi UMCS oraz Biologii i Nauk o Ziemi UŁ, jak również Instytutu Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej.

Profesor Alicja Kostrowicka wydała 11 ekspertyz naukowych (autorstwo lub współautorstwo), jak również zaopiniowała 62 programy naukowo-badawcze i napisała 39 recenzji innego typu (głównie wydawniczych).

Na Uniwersytecie Warszawskim profesor Alicja Kostrowicka znana jest również ze swojego dużego zaangażowania społecznego. W początkowym okresie swojej kariery naukowo-dydaktycznej była m. in. opiekunem domów studenckich. Później, w latach 1984–1987, była prodziekanem Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych, a w okresie 1984–1989 członkiem dwóch komisji rektorskich (komisji ds. oświaty i komisji międzydyscyplinarnej) oraz członkiem senackiej Komisji ds. Dydaktycznych i Studenckich (w latach 1987–1993 profesor Alicja Kostrowicka była delegatem Wydziału do Senatu UW). Jest również członkiem Komisji Rektorskiej ds. Nagród Ministra Edukacji Narodowej.

Jeszcze z większym zaangażowaniem profesor Alicja Kostrowicka udziela się na macierzystym Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych. Od 1.10.1981 r. pełni funkcję kierownika Zakładu Dydaktyki Geografii i Krajoznawstwa, a od 1.10.1988 r. kieruje równoległe specjalizacją w zakresie geografii turystyki. W dniu 1.10.1993 r. została dyrektorem Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Regionalnej. Pełni ponadto funkcję członka Rady Wydziału WGSR i Rady Naukowej IGSR.

Profesor Alicja Kostrowicka jest znana również w kręgach pozauczelnianych. W latach 1980–1986 była członkiem Zarządu Głównego Ligi Ochrony Przyrody, w okresie 1981–1990 wchodziła w skład Zespołu ds. Kształcenia Ustawicznego Nauczycieli Geografii przy Instytucie Kształcenia Nauczycieli, w latach 1983–1990 była członkiem Zespołu Kierunkowego Geografii przy Centralnym Ośrodku Metodycznym Studiów Nauczycielskich, a od 1987 do 1990 r. działała w Komisji Studiów Lokalnych Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN. Przez wiele lat pracowała w Komitecie Głównym Olimpiady Geograficznej i Nautologicznej.

Również i w ostatnich latach profesor Alicja Kostrowicka działała (i działa) w licznych zespołach i komisjach. Jest m. in. wiceprzewodniczącą Komitetu Nauk Geograficznych PAN, członkiem Komisji Geografii Turystyki Polskiego Towarzystwa Geograficznego oraz członkiem Rady Redakcyjnej czasopisma „Turystyka”, wchodzi w skład Rady Naukowej Uniwersytetu Otwartego przy Uniwersytecie Warszawskim, jest członkiem Głównej Komisji ds. Stopni Specjalizacji Zawodowej Nauczycieli przy Centrum Doskonalenia Nauczycieli im. W. Spasowskiego, jak również aktywnie działa w Zarządzie Towarzystwa Przyjaciół Uniwersytetu Warszawskiego. Ze względu na swoją aktywność naukowo-dydaktyczną i społeczną otrzymała 10 nagród Rektora UW za działalność dydaktyczno-wychowawczą i organizacyjną, sześć nagród Rektora UW za działalność naukowo-badawczą (w tym dwie zespołowe), nagrodę Sekretarza Naukowego PAN (zespołowa, za pracę *Studium geoekologiczne regionu jezior wi-*

gierskich), jak również Złoty Krzyż Zasługi, Złotą Odznakę ZNP, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski oraz Medal Komisji Edukacji Narodowej.

Profesor Alicja Kostrowicka jest znana również na forum międzynarodowym. Od 1978 r. jest członkiem Komisji Geografii Turyzmu i Czasu Wolnego Międzynarodowej Unii Geograficznej, a od 1992 r. członkiem-założycielem (w ramach wspomnianej komisji) Grupy Roboczej Geografii Turyzmu Krajów Europy Środkowej i Wschodniej. Ponadto w latach 1987–1995 kierowała tematem badawczym „Analiza porównawcza struktury przestrzenno-funkcjonalnej wypoczynku mieszkańców Warszawy i Pragi”, a poczynając od 1996 r. tematem „Transformacja przestrzeni wiejskiej w zmieniających się warunkach społeczno-ekonomicznych i ekologicznych Polski i Czech” (oba we współpracy z Uniwersytetem Karola w Pradze). Od kilku lat profesor Alicja Kostrowicka współpracuje również z geografami z Uniwersytetu Iwana Franko we Lwowie.

Na zakończenie prezentacji bogatego dorobku naukowo-badawczego oraz osiągnięć dydaktycznych i organizacyjnych profesor Alicji Kostrowickiej, piszący te słowa pragnie podzielić się kilkoma osobistymi refleksjami.

Z Panią Profesor zetknąłem się pierwszy raz na przełomie lat 1976/77 jako student IV roku geografii. W tym czasie profesor Alicja Kostrowicka (jeszcze jako doktor) prowadziła wykład bodajże pod tytułem „historia geografii”. Ponieważ wykład był przeznaczony dla studentów I. semestru, a ja byłem na 7. (wyrównywałem różnice programowe), nic dziwnego, że na kolokwium zaliczeniowym otrzymałem ocenę 4+ lub 5 (dokładnie nie pamiętam).

Mimo że w kilka miesięcy potem rozpocząłem pracę na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych, przez kilka następnych lat nie miałem z Panią Profesor praktycznie żadnej styczności. Dopiero na początku lat osiemdziesiątych, wówczas gdy zacząłem interesować się geograficzno-społecznymi aspektami rekreacji, przeczytałem rozprawę habilitacyjną profesor Alicji Kostrowickiej. Wkrótce potem, na jedno z zebrań ówczesnego Zakładu Geografii Społecznej (na którym miałem referować założenia mojej pracy doktorskiej) została zaproszona Pani Profesor, która od tego czasu zaczęła być traktowana jako potencjalny recenzent mojej dysertacji. Tak też się stało i w 1986 r., m. in. dzięki przychylności profesor Alicji Kostrowickiej, otrzymałem stopień doktora nauk o Ziemi.

W latach 1987–1988, w związku z rozpoczęciem przez profesor Alicję Kostrowicką badań w ramach wspomnianego już wcześniej programu CPBP „Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego”, nasze kontakty stały się bardziej intensywne. Wraz z drem Andrzejem Jasińskim (wcześniej doktorantem Pani Profesor) staliśmy się Jej najbliższymi współpracownikami. Co ciekawe, w tym czasie każde z nas pracowało w innym zakładzie: Pani Profesor kierowała Zakładem Dydaktyki Geografii i Krajoznawstwa, dr A. Jasiński był pracownikiem Zakładu Geografii Ekonomicznej, a ja początkowo byłem w Zakładzie Geografii Społecznej, aby dopiero po kilku miesiącach znaleźć się w Zakładzie Geografii Ekonomicznej. Mniej więcej w tym samym czasie w ramach

umowy o współpracy Uniwersytetu Warszawskiego z Uniwersytetem Karola w Pradze rozpoczęły się wspólne badania zatytułowane „Analiza porównawcza struktury przestrzenno-funkcjonalnej wypoczynku mieszkańców Warszawy i Pragi”. Na ich czele – z racji kontaktów z geografami czechosłowackimi w ramach grupy roboczej RWPG – stanęła profesor Alicja Kostrowicka, natomiast niżej podpisany został włączony do badań z powodu wcześniejszych zainteresowań Czechosłowacją (praca magisterska).

Niezależnie od prowadzonych wspólnie prac badawczych, jesienią 1988 r. nasze kontakty zaowocowały otwarciem specjalizacji w zakresie geografii turystyki, na którą już w pierwszym roku przyjętych zostało 10 osób.

Zarówno w czasie prac terenowych prowadzonych na obszarach modelowych „Konstancin-Jeziorna” i „Nieporęt”, jak i podczas wspólnych wyjazdów do Czechosłowacji (później Republiki Czeskiej) Pani Profesor zadziwiała wszystkich – zwłaszcza kolegów z Pragi – nie tylko głęboką wiedzą i rzetelnością badawczą, ale również niespożytą energią i dużym poczuciem humoru. Jedną z ciekawszych przygód przeżyliśmy wspólnie wiosną 1990 r. we wsi Nova Pec na Szumawie, dosłownie 3 km od granicy czechosłowacko-austriackiej (która jeszcze kilka miesięcy wcześniej na tym odcinku była z racji licznych linii zasieków prawdziwą „żelazną kurtyną”). Należy w tym momencie dodać, że było to tuż po amnestii ogłoszonej po „aksamitnej rewolucji” i wielu byłych więźniów udało się na Szumawę w poszukiwaniu pracy przy wyrębie lasu. Razem z profesorem Alicją Kostrowicką i dwoma kolegami czeskimi (jednym z nich był dr Vit Stepanek) siedzieliśmy w bardzo obskurnej gospodzie, wśród pijanych drwali, na ogół bardzo dobrze zbudowanych i wytatuowanych. Nagle jeden z nich – słysząc przyciszoną rozmowę w łamanym języku polsko-czeskim – zbliżył się zataczając do nas, wspominając coś o Lechu Wałęsie i mówiąc, że Pani Profesor jest pierwszą Polką jaką widział w życiu. Nasi czescy opiekunowie wystraszyli się (ja chyba jeszcze bardziej), że może to być początek awantury, ale Pani Profesor z wdziękiem nawiązała przyjacielską rozmowę z pijanymi drwalami, wznosząc przy okazji toast postawionym przez nich kieliszkiem rumu. Podobnych przygód mieliśmy z profesorem Alicją Kostrowicką w czasie naszych podróży po Czechach – a było ich kilkanaście i podczas każdej odwiedzaliśmy nie tylko restauracje najlepszych kategorii – więcej, ale właśnie ta utkwiła mi w pamięci z racji wykazania przez Panią Profesor nie tylko spokoju i taktu, ale również dużego poczucia humoru.

Profesor Alicja Kostrowicka jest bardzo szanowana i lubiana przez studentów, czego dowodem może być fakt, że wielu z nich odwiedza Ją podczas wizyt na Wydziale nawet po kilku latach od czasu ukończenia studiów. Z tego co wiem od absolwentów i z rozmów ze studentami, szczególnie cenią oni Jej głęboką wiedzę, bardzo życzliwy stosunek do młodzieży (wyrażający się np. w udostępnianiu domowego telefonu, pożyczaniu książek) i poczucie humoru. Wielkim przeżyciem dla studentów jest np. tradycja uroczystego obchodzenia

w ramach seminarium specjalizacyjnego Wigilii i Wielkanocy, który to zwyczaj utrzymywany jest na kierowanej przez Panią Profesor specjalizacji od samego jej początku. Wszystko to sprawia, że specjalizacja geografia turystyki cieszy się wśród studentów Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych UW dużym zainteresowaniem.

Kończąc przybliżanie Osoby i dorobku profesor Alicji Kostrowickiej, pragnę podkreślić, że niezależnie od tego jak potoczą się losy geografii turystyki na Uniwersytecie Warszawskim, Pani Profesor zawsze będzie traktowana nie tylko jako prekursor kierunku geokologicznego w geografii turystyki i rekreacji oraz jako twórca specjalizacji w zakresie geografii turystyki, ale przede wszystkim jako wychowawca wielu pokoleń młodych ludzi zafascynowanych naukowymi aspektami turystyki i wypoczynku.

WYKAZ PRAC PROFESOR ALICJI KOSTROWICKIEJ

PRACE OPUBLIKOWANE

1954

1. *Franciszek Szwarzenberg Czerny. Profesor Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego (1847–1917)*, Prace Geograficzne, Instytut Geografii PAN, nr 3, Warszawa, ss. 69.

1967

2. *Józef Staszewski (Józef Haliczer) 1887–1966*, Przegląd Geograficzny, t. 39, z. 2, Warszawa s. 445–448 [artykuł napisany wspólnie z S. Leszczyckim].

1968

3. *Środowisko geograficzne Białegostoku i okolicy oraz jego przemiany. Studia i materiały do dziejów Białostoczczyzny*, Rocznik Białostocki, Białystok, s. 6–28.

1972

4. *The impact of railway on the development of Polish towns from 1860 to 1910*, Geographia Polonica, vol. 21, s. 53–62.

1973

5. *Ekologiczno-gospodarcza ocena warunków naturalnych na potrzeby rekreacyjnego zagospodarowania rejonu jezior wzdłużskich*, Biuletyn Instytutu Urbanistyki i Architektury, z. 32, s. 59–92 [praca napisana wspólnie z B. Solińską-Górnicką].

6. *Struktura i rozmieszczenie kadr kwalifikowanych w rolnictwie Polski*, Prace i Studia Instytutu Geografii UW, z. 13, s. 79–104.

1976

7. *Przemiany w strukturze zatrudnienia ludności rolniczej województwa kieleckiego w dziesięciolecie 1960–1970*, Prace i Studia Instytutu Geografii UW, z. 19, s. 47–82.

8. *Sootnoszenije miezdu rekreaczej i prirodnoj sriedoj w sistemnom izłożenii (predwaritielnyje razsużdenija)*, Informacyjnyj Biuletin SEW, nr 9, Praga, s. 118–128.

9. *Zur Frage der Erholungssourcen und ihre Bewertung in der Forschung über Territorialerholungssysteme*, Zeszyty Naukowe UJ, Prace Geograficzne, z. 42, s. 76–80.

1977

10. *Refleksje na temat rozwoju historii geografii w Polsce w ostatnim trzydziestoleciu*, Przegląd Geograficzny, t. 49, z. 2, s. 269–278.

1978

11. *Informacija o sostojanii issliedowanija wzaimodiejstwija miezdu rekrea-cionnoj i prirodnoj sriedoj w sistiemnom izłożenii*, Informacyjnyj Biuletin SEW, nr 11, Praga, s. 63–76.

12. *Uwarunkowania rozwoju i koncepcja modelu turystyki w rejonie Puszczy Białowieskiej*, Nauka i Praktyka – Studia, Ekspertyzy, Informacje, nr 3, Białystok, s. 229–237.

13. *Miezdunarodnyj turizm kak faktor socjalisticzeskoj ekonomiczeskoj integracji stranczenow SEW*, [w:] *Issliedowanije territorialno-choziajstwien-nych struktur socjalisticzeskich stran w swietle kompleksnoj programmy socjalisticzeskoj ekonomiczeskoj integracji*, Izd. Moskowskiego Uniwersiteta, Moskwa, s. 105–114.

1979

14. *Rekreacja a system użytkowania obszarów wiejskich*, Zeszyty Naukowe AWF w Krakowie, nr 20, s. 187–194.

15. *Teoreticzeskije i metodiczeskije osnovy issliedowanii territorialnych rekreacjonnych sistem*, Izd. SEW, Brno, s. 4.

1980

16. *Terytorialny system rekreacyjny. Analiza struktury i charakteru powiązań*, Prace Geograficzne, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, nr 138, Warszawa, ss. 121.

17. *Le role de la recreation dans le systeme d'utilisation des espaces ruraux*, Centre de Recherches sur l'Evolution de la Vie Rurale, Publication VII, Caen, s. 239–252.

18. *Tieorieticzeskije osnovy issliedowanii terytorialnych rekreacionnych sistiem*, Informacyjnyj Biuletin I.3 SEW, nr 14, Brno, s. 33.

19. *Metodyka optymalizacji rozwoju usług rekreacyjnych na przykładzie terytorialnego systemu rekreacyjnego Wigry (woj. suwalskie)*, [w:] *Rozwój turystyki w Polsce w świetle badań. Stan i perspektywy*, t. 1, Wyd. Instytutu Turystyki, Warszawa, s. 223–238.

1981

20. *Problematyka badawcza geografii turystyki na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego*, Zeszyty Naukowe UJ, Prace Geograficzne, z. 54, s. 55–62.

1982

21. *Wigry Landscape Park as a tourist region*, [w:] *Development of rural areas*, Conference Papers, Wyd. Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, s. 112–125.

22. *Regiony a terytorialne systemy rekreacyjne*, Monografie AWF w Poznaniu, nr 201, s. 53–63.

1983

23. *Teoretyczne i metodyczne podstawy badań terytorialnych systemów rekreacyjnych*, Prace i Studia Geograficzne Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, t. 3, s. 93–132.

24. *Social premisses of choice of the forms of leisure*, [w:] *Leisure, tourism and social change*, Congress Proceedings 1, Edinburgh, s. 3.5.2–2.5.9.

25. *Natural environment as an object utilized by tourists*, [w:] *Proceedings of the II International Conference of the Commission of the Geography of Leisure and Tourism IGU*, Banska Bystrica, s. 78–89.

1984

26. *Role du milieu naturel dans la formation des besoins de recreation*, Geographia Polonica, vol. 49, s. 117–127.

27. *The system approach in modelling recreation*, Miscellanea Geographica, University of Warsaw, Faculty of Geography and Regional Studies, s. 251–260.

28. *Rola krajoznawstwa w edukacji geograficznej oraz jego funkcja wychowawcza*, [w:] *Geografia i wychowanie*, Wyd. MON, Warszawa, s. 137–140.

29. *Środowisko przyrodnicze jako obiekt użytkowania turystycznego*, [w:] *Turystyka i rekreacja*, Przegląd Zagranicznej Literatury Geograficznej, z. 2, s. 133–138.

1985

30. *Przestrzenno-funkcjonalna struktura rekreacji w rejonie jeziora Wigry*, *Prace i Studia Geograficzne Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego*, t. 6, s. 135–160.

31. *Środowisko przyrodnicze jako obiekt użytkowania turystycznego*, *Monografie AWF w Poznaniu*, nr 209, s. 67–80 [praca napisana wspólnie z A. S. Kostrowickim].

32. *Izuczenije i ocenka wozdiejstwa rekreacjonnoj diejatielnosti na prirodu*, [w:] *Ocenka wlijanija chozajajstwa na prirodu – wozdiejstwija – izmienenija – posliedstwija*, *Izd. Brno*, s. 250–292.

33. *Ocenka izmienenii rekreacjonnych territorialnych struktur (metodiceskije rekomendacii)*, *Izdatielstwo SEW, Moskwa*, s. 1–33 [praca napisana wspólnie z M. Havrlantem].

1986

34. *Znaczienije ocenok sostojanija prirodnich resursow i sriedy dla reszienija regionalnych problem prirodopolzowanija. Widy ocenok*, [w:] *Wlijanije chozajajstwa na prirodu. Ocenki, modeli, karty*, *Budapest*, s. 80–115 [praca napisana wspólnie z W. Kusińskim].

35. *Problematyka zajęć z geografii rekreacji i krajoznawstwa na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych UW*, [w:] *Metody nauczania przedmiotów geograficznych na kierunkach turystycznych wyższych uczelni*, *Instytut Turystyki, Warszawa*, s. 7–19.

36. *Tourist regions and territorial recreation system*, *Miscellanea Geographica, University of Warsaw, Faculty of Geography and Regional Studies*, s. 209–214.

37. *Sur la formation professionnelle des professeurs de géographie*, *Miscellanea Geographica, University of Warsaw, Faculty of Geography and Regional Studies*, s. 346–353 [praca napisana wspólnie z J. Tomalkiewicz i R. Domachowskim].

1988

38. *Theoretical and methodological foundations for studies interrelations between recreation and natural environment in suburban zones*, *Miscellanea Geographica, University of Warsaw, Faculty of Geography and Regional Studies*, s. 199–206.

39. *Gospodarka turystyczna w parkach narodowych i rezerwatach przyrody – zasady użytkowania i modele organizacji*, [w:] *Gospodarowanie w parkach narodowych i rezerwatach przyrody*, Wyd. LOP, Warszawa, s. 42–52.

40. Antoni Kukliński – *uczony w drodze (w sześćdziesięciolecie urodzin)*, [w:] *Problemy rozwoju regionalnego i lokalnego. Studia z gospodarki przestrzennej*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, s. 6–16.

41. *Charakterystyka społeczno-ekonomiczna*, [w:] *Studium geoekologiczne rejonu jezior wigierskich*, Prace Geograficzne, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, nr 147, s. 22–30.

42. *Zagospodarowanie i ruch turystyczny*, [w:] *Studium geoekologiczne rejonu jezior wigierskich*, Prace Geograficzne, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, nr 147, s. 87–107.

43. *Pożądanee kierunki zagospodarowania*, [w:] *Studium geoekologiczne rejonu jezior wigierskich*, Prace Geograficzne, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, nr 147, s. 116–121.

1989

44. *Naturbedingungen und Sommersiedlungs – entwicklung in der Vorortzone von Warschau – am Beispiel der Stadt und Gemeinde Konstancin-Jeziorna*, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, Warszawa, s. 27–51 [praca napisana wspólnie z A. Kowalczykiem].

1990

45. *Dylematy przedmiotowo-metodyczne kształcenia nauczycieli w szkołach wyższych*, Wyd. WSP w Krakowie, Kraków, s. 180–191 [praca napisana wspólnie z J. Tomalkiewicz].

46. *Problematyka badawcza i metody badań w dydaktyce geografii*, Przegląd Zagranicznej Literatury Geograficznej, z. 1 (redakcja naukowa i przedmowa).

47. *Significance of vegetation in shaping of bioclimates of recreation plain and upland landscapes*, [w:] *Ecological management of landscape*, Conference Papers, Warszawa, s. 130–138 [praca napisana wspólnie z A. S. Kostrowickim].

48. *Podstawy oceny przydatności i atrakcyjności szaty roślinnej dla rekreacji*, [w:] *Problemy ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego na obszarach zurbanizowanych*. Część II, Centralny Program Badań Podstawowych 04.10 „Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego”, t. 22, Wyd. SGGW-AR, Warszawa, s. 122–129.

49. *Przydatność rekreacyjna środowiska przyrodniczego województwa stołecznego warszawskiego*, [w:] *Kształtowanie układów ekologicznych w strefie podmiejskiej Warszawy*, Centralny Program Badań Podstawowych 04.10 „Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego”, t. 51, Wyd. SGGW-AR, Warszawa, s. 60–66.

50. *Przydatność rekreacyjna środowiska przyrodniczego obszaru modelowego Konstancin-Jeziorna*, [w:] *Kształtowanie układów ekologicznych w strefie podmiejskiej Warszawy*, Centralny Program Badań Podstawowych 04.10 „Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego”, t. 51, Wyd. SGGW-AR, Warszawa, s. 103–104.

51. *Charakterystyka i ocena przydatności rekreacyjnej środowiska przyrodniczego obszaru modelowego Nieporęt*, [w:] *Kształtowanie układów ekologicznych w strefie podmiejskiej Warszawy*, Centralny Program Badań Podstawowych 04.10 „Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego”, t. 51, Wyd. SGGW-AR, Warszawa, s. 162–163.

1991

52. *Zarys geoekologii*, t. 1. *Oddziaływanie środowiska przyrodniczego na organizm człowieka*, Uniwersytet Warszawski, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Wydawnictwo „Akapit”, Warszawa, s. 147.

53. *Refleksje na temat kierunków badań w geografii turystyki w Polsce lat dziewięćdziesiątych*, Turystyka, t. 1, z. 2, s. 62–66.

54. *Środowisko społeczno-gospodarcze*, [w:] *Wigierski Park Narodowy*, Wyd. LOP, Warszawa, s. 83–93.

55. *Przyrodnicze uwarunkowania aktywności ruchowej w gminie podmiejskiej Warszawy na przykładzie miasta i gminy Konstancin-Jeziorna*, [w:] *Przyrodnicze warunki aktywności ruchowej w gminach podmiejskich wielkich aglomeracji. Z warsztatów badawczych. Wdrożenia*, Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie, Warszawa, s. 111–142 [praca napisana wspólnie z A. Jasińskim i A. Kowalczykiem].

56. *Geography of tourism at the University of Warsaw*, Zeszyty Naukowe UJ, Prace Geograficzne, z. 86, s. 155–160.

57. *Principles of valorization of utility and attractiveness of vegetation cover for recreation (methodical study)*, Zeszyty Naukowe UJ, Prace Geograficzne, z. 86, s. 161–171.

1992

58. *Typologiczno-przestrzenna charakterystyka i ocena walorów zdrowotnych (bioterapeutycznych) środowiska przyrodniczego strefy podmiejskiej Warszawy*, [w:] *Wpływ urbanizacji na układy ekologiczne strefy podmiejskiej Warszawy*, Dokumentacja Geograficzna Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, z. 5–6, s. 91–104.

59. *Assessment of therapeutical values of natural environment for recreational needs. A case study of Warsaw environs*, Miscellanea Geographica, vol. 5, University of Warsaw, Faculty of Geography and Regional Studies, s. 131–136.

1993

60. *Evaluation of recreational suitability of natural environment in the suburban zone of Warsaw from the viewpoint of its biotherapeutical values*, Acta Universitatis Carolinae, ser. Geographica, no. 2, s. 3–20.

61. *Krajobraz jako przedmiot badań w ujęciu aksjologicznym*, [w:] *Ekologia krajobrazu w badaniach terytorialnych systemów rekreacyjnych*, Wyd. Krajowego Instytutu Badań Samorządowych, Poznań, s. 73–77.

1994

62. *Landscape as the object of investigations. An axiological approach*, Miscellanea Geographica, vol. 6, University of Warsaw, Faculty of Geography and Regional Studies, s. 147–151.

1995

63. *Zarys geoekologii rekreacji*, t. 2, *Człowiek w środowisku przyrodniczym. Geoekologia zachowań turystyczno-rekreacyjnych*, Uniwersytet Warszawski, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Wydawnictwo UW, Warszawa, s. 133.

64. *Z problematyki badawczej zachowań turystyczno-rekreacyjnych w środowisku przyrodniczym*, Turyzm, t. 5, z. 2, s. 65–75.

65. *Turystyka ekologiczna i perspektywy jej rozwoju w Polsce*, [w:] *Zmiany w przestrzeni geograficznej w warunkach transformacji społeczno-ekonomicznej (na przykładzie obszarów wiejskich)*, Uniwersytet Warszawski, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Warszawa, s. 24–32.

66. *Turystyka jako czynnik integracji – mit czy rzeczywistość?* [w:] *Turystyka jako czynnik integracji europejskiej*, Wyd. AWF w Poznaniu, Poznań, s. 34–37.

1996

67. *Differentiation of tourist behaviour in natural environment*, Miscellanea Geographica, vol. 7, University of Warsaw, Faculty of Geography and Regional Studies, s. 187–196.

68. *Zachowania turystyczno-rekreacyjne w przyrodzie i ich skutki*, [w:] *Rola turystyki w edukacji przyrodniczej społeczeństwa*, Wyd. AWF w Poznaniu, Poznań, s. 13–19.

69. *Nowe idee w akademickim kształceniu geograficznym (ze szczególnym uwzględnieniem geografii społeczno-ekonomicznej)*, [w:] *Różne drogi kształcenia i doksztalcenia nauczycieli geografii*, Wyd. WSP w Krakowie, Kraków, s. 74–82.

1997

70. *Geoekologia turystyki i wypoczynku*, PWN, Warszawa, ss. 239.

RECENZJE OPUBLIKOWANE

1974

1. Sterling Brubaker (1972), *To live on Earth. Man and his environment in perspective*, [w:] Przegląd Geograficzny, t. 46, z. 4, Warszawa.

1975

2. *Geografija i turizm. Woprosy geiografii*, 93 (1973), [w:] Przegląd Geograficzny, t. 47, z. 1.

1981

3. Robert M. Newcomb (1979), *Planning the past. Historical landscape resources and recreation*, [w:] Przegląd Geograficzny, t. 51, z. 1.

1984

4. C. A. Serpell, red. (1981), *Recreation: water and land*, [w:] Gospodarka Wodna, z. 4.

1985

5. K. Denek (1984), *Poradnik opiekuna Szkolnego Koła Krajoznawczo-Turystycznego*, [w:] Ruch Turystyczny, z. 3.

1986

6. S. L. Smith (1983), *Recreation geography*, [w:] Acta Universitatis Lodziensis, ser. Turyzm, nr 2.

WAŻNIEJSZE EKSPERTYZY I OPRACOWANIA
NIE PRZEZNACZONE DO DRUKU

1968

1. *Ekologiczno-gospodarcza ocena warunków naturalnych dla potrzeb rekreacji w rejonie jeziora Wdzydze*, opracowanie wykonane na zlecenie Wojewódzkiej Rady Narodowej w Gdańsku, maszynopis (ss. 146) + mapy tematyczne 1 : 25 000 [praca napisana wspólnie z A. S. Kostrowickim, W. Matuszkiewiczem i B. Solińską-Górnicką].

1971

2. *Opracowanie potencjału rekreacyjno-turystycznego powiatu Gostynin w ujęciu przyrodniczym i ekonomiczno-społecznym*, opracowanie wykonane na

zlecenie Wojewódzkiej Rady Narodowej w Warszawie, maszynopis (ss. 106) + 6 map tematycznych 1:10 000 i 1:50 000 [praca napisana wspólnie z A. S. Kostrowickim].

1980

3. *Ośrodek Wypoczynkowo-Szkoleniowy Hutniczego Przedsiębiorstwa Remontowego w Kozubniku jako obiekt modelowy rekreacji masowej i jego wpływ na społeczno-gospodarczy rozwój regionu*, opracowanie wykonane na zlecenie Urzędu Wojewódzkiego w Warszawie, maszynopis (ss. 52) + 6 map tematycznych 1:5000 i 1:10 000.

1984

4. *Ocena wpływu przewidywanej budowy kopalni i zakładu przerobczego „Krzemionka” na walory turystyczne Suwalszczyzny*, opracowanie wykonane na zlecenie Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, maszynopis (ss. 46) + mapy 1:50 000.

1985

5. *Modernizacja kształcenia nauczycieli geografii*, opracowanie w ramach PW.11.4., maszynopis (ss. 105) [praca napisana wspólnie z R. Domachowskim i J. Tomalkiewicz].

1986

6. *Rola strefy podmiejskiej Warszawy jako miejsca wypoczynku mieszkańców miasta i województwa stołecznego. Opracowanie teoretyczno-metodycznych podstaw badań naukowych*, opracowanie w ramach CBPB 04.10., maszynopis (ss. 39).

7. *Przyrodnicze uwarunkowania aktywności ruchowej w gminach podmiejskich wielkich aglomeracji (na przykładzie gminy Konstancin-Jeziorna w strefie podmiejskiej Warszawy). Założenia teoretyczno-metodyczne badań projektowanych na lata 1987–1989*, opracowanie w ramach CBPB 04.10., maszynopis (ss. 23).

1987

8. *Warunki przyrodnicze rozwoju rekreacji w gminie Konstancin-Jeziorna*, opracowanie w ramach CBPB 04.10., maszynopis (ss. 51) + 3 mapy.

1988

9. *Warunki przyrodnicze rozwoju rekreacji w gminie Nieporęt*, opracowanie w ramach CBPB 04.10., maszynopis (ss. 31) + 3 mapy.

1989

10. *Treści metodycznego kształcenia nauczycieli geografii*, opracowanie w ramach CPBP 08.04., maszynopis (ss. 65) [praca napisana wspólnie z R. Domachowskim i J. Tomalkiewicz].

11. *Programy zawodowego kształcenia nauczycieli geografii w uniwersytetach*, opracowanie w ramach CPBP 08.04., maszynopis (ss. 38) [praca napisana wspólnie z R. Domachowskim i J. Tomalkiewicz].

Dr hab. Andrzej Kowalczyk
Zakład Geografii Społeczno-Ekonomicznej
Wydział Geografii i Studiów Regionalnych
Uniwersytet Warszawski
ul. Krakowskie Przedmieście 30
00-927 Warszawa

Wpłynęło:
23 listopada 1998 r.